

Macska-egér játék a páncélszekrények között A Sass-fivérek bűnügyi története a weimari köztársaság utolsó éveiben

Eged Alice¹²
Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Debrecen

Bevezetés

Németország 1926-ban nyert felvételt a Népszövetségbe, majd tagja lett az Állandó Tanácsnak is. Gustav Stresemann nemzeti meghatározottságú külpolitikai törekvései 1923 óta arra irányultak, hogy kivezesse az országot a diplomáciai elszigeteltségből, és a politikai nézeteltéréseknek szerződéses szabályozással vessen véget. A német külpolitika irányítójaként különös érzékenységgel tekintett a valamikori háborús ellenségek biztonsági igényeire. Erőfeszítéseit siker koronázta, mert a megkötött megállapodások eredményeként Németország körül megszűnt a politikai és gazdasági karantén, és ennek következtében újra elfoglalhatta helyét a nagyhatalmak között.

1. Berlin rendőrkongresszust rendez

Berlin volt a helyszíne az 1926. szeptember 25-e és október 10-e között megrendezett nemzetközi rendőrkongresszusnak és kiállításnak, vagy ahogyan a Pesti Hírlap tudósítója írásában túlzó lelkesedésből nevezte, rendőrpárlamentnek (Székely 1926: 5). A nagyszabású rendezvényre több mint 60 ország küldte el magas rangú rendőri vezetőit, bűnügyi szakértőit és büntetőjogászait. Berlin számára roppant jelentősége volt az eseménynek. A formálódó európai bizalmi légkör jeleként tekinthetünk a nemzetközi rendőrkongresszus megrendezésének lehetőségére, amely nem csupán a német rendőrség színvonalas munkájának dicsérete volt, hanem mindenekelőtt a német politika békés törekvéseinek elismerése.

A nyitóünnepségről és a kapcsolódó rendezvényekről számtalan újságcikk született, és sem a német, sem a külföldi sajtó nem fukarkodott a pozitív jelzőkkel. A kongresszus résztvevőit Carl Severing porosz belügyminiszter és Gustav Böß, Berlin főpolgármestere köszöntötte, a kiállítást pedig Poroszország miniszterelnöke, Otto Braun nyitotta meg, valamint felolvasták Paul von Hindenburg birodalmi elnök és Wilhelm Marx kancellár kongresszust köszöntő leveleit. Severing ünnepi beszédében lehangsúlyosabban a bizalom motívuma jelent meg, amelyről a közös munka előfeltételeként szólt, és ez alatt a nemzetek egymás iránti és az állampolgárok a rendőri szervek iránti bizalmát értette. Bizalom nélkül, fejtette ki meggyőződését Severing, a nemzetközi bűnszövetkezetek elleni harc nem lehet sem eredményes, sem hatékony. Németország az elmúlt időszakban számtalan tettel bizonyította, folytatta a miniszter, hogy megbízható és kiszámítható partner, és megszolgált a világ országainak bizalmát. Üdvözölte továbbá a weimari köztársaság rendőrségének állampolgárok felé megmutató baráti és segítő magatartását, az emberek bizalmának és rokonszenvének elnyerésére irányuló törekvését, és azt az alapállását, hogy tevékenysége csak a közbiztonság fenntartására és a belső rend védelmére korlátozódjék (Vossische Zeitung 1926: 3). A megjelent német politikusok valójában a kongresszusra olyan lehetőségként tekintettek, mint amely a szakmai tapasztalatcserén és a kriminalisztikai újdonságok

---

¹² A szöveg megírása idején a DRHE kutatásfinanszírozási támogatásában részesültem – E. A.)

bemutatásán túl arra is alkalmas, hogy Németország a róla külföldön kialakult, a revánsra vágyó ország képét még inkább lemossa magáról.

Az előadások és a szakmai kiállítások témái a német, illetve a részt vevő országok bűnüldöző szervei által a leginkább aktuálisnak tartott területeket érintették, így többek között megvitaták a bűnügyi nyilvántartás módszertani kérdéseit, a kábítószer-kereskedelem, a leánykereskedelem, a pénzhamisítás és az okirat-hamisítás felszámolását célzó nemzetközi összefogás kilátásait, a közlekedésbiztonsági szabályozók összehangolásának módozatait és tájékoztatták egymást a női munkatársak foglalkoztatásában szerzett tapasztalataikról. Német szakemberek bemutatták a bűncselekmények felderítését segítő legújabb technikai eszközeit, valamint módszertani kurzusokat tartottak az így megszerzett információk feldolgozásáról és értékeléséről. A kongresszus résztvevői megerősítették elhatározásukat egy nemzetközi rendőri hivatal és egy, a bankjegyhamisítás elleni küzdelemre szolgáló szervezet felállításáról (Brassói Lapok 1926). Az előadások és kiállítások egyike sem érintette azonban a bankok és más intézmények széfjei ellen végrehajtott támadásokat, úgy tűnt tehát, hogy a kriminalisták a kasszafúrás elleni küzdelmet nem sorolták a rendőrség előtt álló nagy próbatételek közé.

2. A nyugalom évei

A bűnüldöző szervek számára az 1920-as évek közepe a széfrablások számát tekintve meglehetősen nyugalommal telt. Egyes rendőri vezetők egyenesen úgy nyilatkoztak, hogy a kasszafúrónak leáldozott, és ez az első világháború kitörése előtti években még virágzó szakma rövid időn belül teljesen kihalt. Gotthold Lehnerdt bűnügyi felügyelő például az Uhu hasábjain 1925-ben megjelent írásában arról értekezett, hogy a széf feltörője és a széfet megalkotó mérnök közötti csata eldőlt: a modern technikát alkalmazó mérnök győzelmet aratott a bűnöző felett, mert a kasszafúró már nem tud lépést tartani a legújabb technikai bravúrokat mutató fejlesztésekkel (Lehnerdt 1925: 24). Az igen neves szerzői gárdát foglalkoztató és igényes kivitelben – például Walter Benjamin, Bertold Brecht, Albert Einstein, Moholy-Nagy László, Kurt Szafranski, Peter Suhrkamp, Karl Tucholsky írásait, képeit, illetve illusztrációit is közreadták – 1924 és 1934 között havonta megjelenő Uhu ugyan korántsem számított kriminalisztikai szakfolyóiratnak, mégis azt mondhatjuk, hogy a cikk tükrözte a rendőrségi vezetők többségének álláspontját. Lehnerdt szerint a weimari rendszer fiatal nyomozói számára nincs már szükség olyan kurzusra, amelyen „nyugállományba vonult” kasszafúró tart szimulációt egy széf megfúrását bemutató, merthogy az első világháború előtt bizony ilyenre sor került. A felügyelő írásában felidézte azt az esetet, amikor az egykori kasszafúró a berlini rendőrkapitányság meghívására a rendőrség egyik helyiségében alig húsz perc leforgása alatt bemutató gyanánt kipakolt egy trezort. A vendég mindössze egy, a szerszámait tartalmazó és feltűnőnek egyáltalán nem nevezhető kisebb méretű táskával és egy gyapjútakaróval érkezett. A sikeres akció után a jelenlévő rendőröknek megmutatta a felszerelését és részletesen ismertette, mit és miért tett, majd – mint egy bűvész – udvariasan meghajolt, és átvette a fizetségét tartalmazó borítékot. A felügyelő ezután szakavatott módon a lap olvasóinak is elmagyarázta, hogyan lehetett valamikor egy széfet megfúrni. Mindez azonban már a múlté, folytatta a felügyelő, mert a bűnözők manapság már nem rendelkeznek a legmodernebb székek kirablásához szükséges technikai eszközökkel (Lehnerdt 1925: 25–26). Ez egyben azt az üzenetet hordozta, hogy a gazdag emberek újra nyugodtan hajthatják álomra a fejüket, mert a megőrzésre átadott értékeik a bankok trezortermeiben biztonságos helyen vannak. Ezt erősítette meg az a további megjegyzése is, hogy az akció szakszerű megtervezésének van valójában roppant jelentősége, hiszen a felderítő munkának ki kell terjednie például a széf elhelyezkedésének, felépítésének, a vészjelző kikapcsolási mechanizmusának és a portások mozgásának feltérképezésére (Lehnerdt 1925: 27). Nem vitás, hogy Lehnerdtnek ebben igaza volt. Márpedig mindez intelligens betörőt feltételez, és

Lehnerdt szerint nem nagyon van ilyen, aki nem csupán megfontolt és kreatív, hanem a tervezés során felhalmozott ismereteit logikusan szelektálja és azokat értő, alkotó módon alkalmazza. Megszerzi, valamilyen módon hozzájut azokhoz a nélkülözhetetlen információkhoz, mikor érkezik a bankba nagyobb készpénzösszeg, és az meddig marad ott (Lehnerdt 1925: 110), és az sem bizonyult haszontalan ismeretnek, ahogyan azt a későbbi évek fejleményei megmutatták, hol őrzik a világháborús vereség miatt Németországra kiszabott jóvátétel aktuális törlesztő összegét.

Tény, hogy az 1920-as évek közepére a széffeltörési kísérletek már ritkaságszámba mentek, és a statisztika szerint a korábbi évek heti öt-hat esetszámát meg sem közelítette. Nem tudni, milyen okok húzódtak meg a háttérben: a modern technikai eszközök hiánya, az intelligens kasszaőrök tekintetében mutatkozó deficit, a politikai rendszer instabilitása, az általános elszegényedés, az első világháború utáni hiperinfláció vagy más egyebek, netalántán a nagy dobásra való felkészülés csendes időszakának a külső szemlélő számára való érzékelhetetlensége.

A bűnelkövetők és a rendőrök az 1900-as évek elejétől egészen a weimari köztársaság végéig a mackósra, ahogyan a szakzsargon a mai napig hívja a széf feltörőjét, a bűnözők „királyaként” tekintettek. Ez a különleges státusz elsősorban annak volt köszönhető, hogy a páncélszekrények és különösen a páncéltermek feltörése komoly szakértelmet kívánt, és csak kevesek rendelkeztek a kirablásukhoz kívánatos műszaki ismeretekkel és a szükséges technikai felszereléssel. A lakosság egy nem jelentéktelen része is rokonszenvvel tekintett a széfek kirablójára, mert a mackós tevékenysége nem az emberélet kioltására, a nélkülöző vagy a gyengébb emberrel szembeni erőszak alkalmazására irányult, hanem a sok esetben biztosítással is rendelkező tehetős állampolgárok kifosztására (Wagner 1996: 45). A szimpátiát növelte, hogy az elkövető nagy türelemmel, általában kevés zajjal, a kellenél nem nagyobb felfordulással, egyszóval elegánsan dolgozott. A trezor kirablójára híres emberként gondoltak, és legalább olyan érdeklődés kísérte felbukkanását, mint az ismert filmszínész újabb premierjét. A széfek feltörése persze nem napi tevékenység volt, egy-egy sikeres akciót általában hosszabb szünet követett. Két próbálkozás között pedig, így vélekedett a berlini polgár, a bankrabló elegáns öltönyében Berlin legdrágább szórakozóhelyei egyikén már a következő zsákmányszerzés részleteit fundálja ki (Zebrowski 1930: 122–123).

Éppen a feltételezett különleges képességek miatt a lehetséges bűnelkövetők köre szűk volt, a mackósok jól ismerték egymást, mi több, Berlinben egymáshoz igen közel eső két-három utcában laktak (Lehnerdt 1925: 112). Szinte zártkörű klubként azzal a büszke öntudattal tevékenykedtek, hogy tudásban és képességekben minden más bűnözői réteg felett állnak (Lehnerdt 1925: 110; Wagner 1996: 46). Nem csupán a kitűnő technikai ismereteik miatt különböztették meg magukat a más jellegű bűncselekmények elkövetőitől, hanem „emberi minőségük” okán is, ugyanis nem volt olyan bandatag közöttük, aki információt szolgáltatott volna a rendőrségnek, még egy másik széffeltörő csoportról sem, és a bírósági eljárások során sem vallottak egymásra. Ez a fajta diszkréció más bűnözői körökre egyáltalán nem volt jellemző. Ugyanakkor, és ez némileg árnyalja az előbbieket, többségük kettős életet élt, hiszen valamilyen polgári foglalkozást űztek, tisztességes családból választottak feleséget, megbízható férjként viselkedtek, jó apának bizonyultak, miközben a család mit sem sejtett a valódi tevékenységükről (Lehnerdt 1925: 110). A középkori céhek mintájára emlékeztető működésük a rendőrség munkáját is némileg megkönnyítette, hiszen egy-egy rablás után viszonylag csekély volt a szóba jöhető elkövetők száma.

Noha a bűncselekmények többségét Berlinben követték el, a fővárosi mackósok időről időre feltűntek a vidéki városok bankfiókjaiban is. Berlinen kívül az ország más részein is alakultak széfek feltörésére specializálódott kis létszámú bűnözői csoportok, de többségük valójában nem jelentett konkurenciát a berlinieknek. Nem rendelkeztek ugyanis megfelelő szakmai tudással, és a berlini „kollégák” sem igyekeztek átadni a tapasztalataikat, ami már csak azért is érhető volt, mert

a berlini bandák a vidéki nagyvárosok bankfiókjait is a maguk terrénumaként kezelték. A rendőrség éppen a szaktudás nélkülözhetetlensége miatt sokáig azt feltételezte, hogy a bűnözők elitcsapatához tartozó széffosztogató a lakatos mesterség minden fortélyát ismerő személy, és a tettest a lakatosok között vagy a trezorgyártó cégek volt alkalmazottai között kell keresni (Liebermann von Sonnenberg 1914: 166).

3. A Sass-fivérek feltűnnek a színen

Csupán két esztendőnek kellett eltelnie, hogy bebizonyosodjék, az esetszám csekélységének a pusztá ténye önmagában nem alkalmas annak a következtetésnek a levonására, hogy a kasszafúró szakma a technikai felzárkózás hiányában kiveszett a bűnözői palettáról. 1927. március 27-én ugyanis ismeretlenek felnyitották az Alt-Moabit városrészben található Berliner Bank abszolút biztosnak hitt trezortermét. A rablás ugyan csak kísérlet maradt, mert a betörők nem tudták elvinni a teremben őrzött pénzt és egyéb értékeket, de most fordult elő első alkalommal, hogy a tettesek sikeresen megbirkóztak egy új kialakítású széfterem feltörésével. A rendőrség legnagyobb megrökönyödésére a kasszafúrók modern eszközöket alkalmaztak, csak annyit bontottak, amennyi feltétlenül szükséges volt, és mindezt szinte hangtalanul, ugyanis senki semmit nem vett észre. A szerszámaik egyes darabjait kényszerűségből a helyszínen hagyták, mert ahogyan a rendőrség kiderítette, elfogyott az oxigén, és a betörőknek el kellett hagyniuk a termet. 1927. december 4-re virradóra Charlottenburg kerületben a Dresdner Bank Savignyplatz 11. szám alatt álló bankfiókjában kísértetiesen hasonló eset történt. Néhány hónap elteltével, 1928. március 6-án a birodalmi vasúttársaság trezorjait érte támadás. A rablók itt is felnyitották a széfet, de a zsákmány megszerzését az éjjeliőr megakasztotta a villanyok felkapcsolásával, mert a fúró zümmögését macskanyávogásnak vélte. Március 25-én a Dresdner Bank egy másik fiókját is megpróbálták kifosztani. Itt az alkalmazottak kellemetlen égett szagot tapasztaltak, és a kikerülő tűzoltók azzal szembesültek, hogy a bűz valójában a széf sikeres feltörésének melléktermékeként került a levegőbe. A rablók elmenekültek anélkül, hogy a széfben található pénzt magukkal vitték volna. Május 20-án Alt-Moabitban az adóhivatal csúcsmínőségű trezorjait törték fel. Ezen az éjszakán a német háborús jóvátétel esedékes összegét, 9 millió márkát őrizték a széfeben, de szerencsére a támadók innen is üres kézzel távoztak.

Noha a széfelek tartalmát egyik esetben sem sikerült elvinni, a többszörösen biztosított széftermekbe való bejutás és a széfelek feltörése mély aggodalommal töltötte el a bankokat, a trezorkészítő vállalkozásokat, a rendőrséget és nem utolsósorban az értékeiket megőrzésre átadókat. Lehnerdt felügyelő és kollégái optimista jóvondölése elhamarkodottnak bizonyult, mert a páncélszekrények feltörői bizony mintha újra tanulták volna a szakmát. Az esetek azt mutatták, hogy vannak olyan bűnözők, akik esetében minden feltétel adott, hogy egyszer sikerre vigyék a nagy akciót: a pontos információk birtokában kigondolt tervet precízen végrehajtják, modern technikai felszereléssel rendelkeznek, és roppant önuralmuk van. Arra a kérdésre, kik követték el a bűncselekményeket, a nagy erővel folyó rendőrségi nyomozás nem tudott válaszolni. A rendőrök több lehetséges elkövetőt kihallgattak, köztük a Sass-fivérek is, de egyikőjükkel szemben sem rendelkeztek elegendő bizonyítékkal.

Franz (1904) és Erich (1906) szüleikkel és testvéreikkel együtt mostoha anyagi körülmények között éltek Berlin főképpen munkások által lakott városrészében, Moabitban. A kerület közigazgatásilag 1861 óta tartozott Berlinhez, és börtönök mellett elsősorban ipari létesítmények épültek a területén. A lakosság szinte kizárólag elhanyagolt és zsúfolt házakban, hátsó udvarok minden komfortot nélkülöző viskóiban lakott. Az első világháború okozta társadalmi és gazdasági változások, elsősorban az óriási munkanélküliség és a hiperinfláció a Sass család számára is a nélkülözések folytatását jelentette.

A rendőrség számára a Sass-testvérek 1918 óta nem voltak ismeretlenek, mert a még fiatalkorú Franzot és Erichet kisebb lopások miatt több alkalommal is megbüntették. A testvérpár az 1920-as évek második felétől azonban műfajt váltott, és a bagatell bűncselekmények elkövetői helyett – legalábbis a rendőrség gyanúja szerint – a páncélszekrények kinyitásának szakértőivé váltak. Mindez persze nem a széfgyártók vagy a bankok megbízásából történt, hanem éppen ellenkezőleg: Franz és Erich a berlini pénzintézetek feltörhetetlennek hitt páncélszekrényeit és páncéltermeit fosztogatták.

A Sass-fivérek kihallgatására 1928 tavaszán azért kerülhetett sor, mert a rendőrök az egyik helyszínen találtak egy lángvágót, és azon felfedezték a három számjegyből álló nyilvántartási számát. Problémát jelentett azonban, hogy a szerszámra gravírozott jelzés utolsó számjegyét nem lehetett egyértelműen megállapítani, mert azt nullának, de akár kilencesnek is lehetett olvasni. A nyomozók kiderítették, hogy a 409-es jelzetű lángvágót két fiatal férfi 1926 decemberében vásárolta egy berlini kereskedőnél egy nem létező vállalkozás számára. Az is megállapítást nyert, hogy a két férfi 1927 februárjában újra felkereste a kereskedőt, aki értesítette a rendőrséget, és pontos személyleírást adott a férfiakról. A nyomozást irányító felügyelő biztos volt abban, hogy a bűntényeket a Sass-testvérek követték el. Az ügyészség azonban nem tudott vádat emelni, mivel nem sikerült közvetlen bizonyítékot találni a testvérek ellen (Wagner 1996: 173).

4. A nagy dobás

A Wittenbergplatzon álló Disconto-Bank alkalmazottai számára az 1929. január 29-ei munkanap éppen úgy kezdődött, mint az előző többi. Amikor kedden reggel felvették a munkát, nem tapasztaltak semmi rendkívülit, és az ügyfélfogadás is a megszokott rendben folyt. A délelőtti folyamán azonban kiderült, hogy a pincében található széfterem több mázsás ajtaja meghibásodott, mert nem tudták kinyitni. Nem észleltek gyanús körülményeket, inkább csak múltó kellemetlenségként tekintettek rá. Azt azonban már meglehetősen különösnek tartották, hogy a széfet készítő cég munkatársai is tehetetlenek bizonyultak. Nem volt mit tenni, hívtak két kőművest, akiknek végül késő este sikerült az ajtó falába lyukat vágni. Először a bank igazgatója pillantott be a lyukon, és legnagyobb elképedésére csak nyitott széfeket látott. Amikor nagy sokára végre be tudtak lépni a terembe, döbbenetük csak tovább nőtt, mert a 181 széfből 179 üres volt. A bank a trezortermet teljesen biztonságosnak hitte, mert az ajtaja több mázsa súlyú volt, fél méternél is vastagabb falait pedig rácsok védték. A riasztóberendezés is csúcstechnikának számított, és minden érintésre jól hallható hangot adott ki (Vossische Zeitung 1929: 52-5). A bank épülete alatt pincék sorakoztak, és itt helyezkedett el a páncélterem is. Az alagsorban labirintusszerűen kanyarogtak a villanyvezetékek, a víz, a gáz és a szellőzőrendszer csövei. A tettesek vakond módjára több heten keresztül tartó munkával alagutat ástak, és így juthattak a csatornarendszeren, majd a világítóaknán át a bank alagsorába anélkül, hogy egyetlen vezetékot is megsértettek volna (Vossische Zeitung 1929: 52-5).

Karl Zörgiebel, berlini rendőrfelügyelő személyesen vezette a helyszínelést. Az asztalon csupán a betörők számára hasznavehetetlen tárgyakat, például részvényeket és egyéb papírokat találtak, a földön hevert Richard Wagner *Trisztán és Izolda* című operájának eredeti partitúrája, és felfedeztek még két üres boros üveget. Ez utóbbi arra utalt, hogy a tettesek a sikeres akciót már helyben megünnepelték. A rendőrök megállapították, hogy a bűntény már napokkal korábban megtörtént. A bűnözők kikapcsolták a riasztót, majd kisebb fémlemezeket helyeztek a mázsás ajtó zárbetétjeibe, ezzel akadályozták meg, hogy a széfterem ajtaját kívülről kinyithassák.

A bank azonnal megkezdte a kárfelemérést, amely heteken át tartott, mert a széfelek bérlőivel egyenként kellett egyeztetni. A kárt kezdetben 160 ezer márkában jelölték meg, de egészen biztos, hogy ennél nagyságrendekkel nagyobb volt (Wagner 1996: 174). A korabeli szabályozás szerint

számlát csak az nyithatott, aki hitelt érdemlő módon igazolni tudta személyazonosságát, széfet azonban bárki bérelhetett, aki megfizette a díját. A bank a széf bérlőjét nem kötelezhette olyan nyilatkozat adására, amelyből a bank számára kiderülhetett volna, hogy a bérlő milyen értéket helyezett el a trezorban. A jogszabály a bank számára – a kellő gondossággal való őrzés kötelezettségén túl – csak azt írta elő, hogy minden széfhez két kulcsot rendszeresítsen, az egyik a tulajdonos, míg a másik a bank birtokában volt. A széf kinyitására egyszerre volt szükséges mindkét kulcs. A bank naplót vezetett a látogatásokról, és a bérlőnek mindössze a látogatás tényét kellett aláírásával megerősítenie. Az alkalmazottnak az aláírást össze kellett hasonlítania a banki nyilvántartásban szereplő aláírással, és ha megállapította az egyezést, beléptek a széfterembe. A kulcsokkal kinyitották a széfet, az alkalmazott kiemelte a kazettát, majd magára hagyta az ügyfelet. Az ügyfél bármennyi időt eltölthetett a széfteremben, és ha elvégezte a dolgát, az alkalmazottal közösen bezárták a széf ajtaját (Vossische Zeitung 1929: 56-5).

A tulajdonosokkal való egyeztetés nehézkesen haladt, mert több károsult milliós veszteségről számolt be arra számítva, hogy a bank megfizeti a kárt. A pénzügyet azonban arra hivatkozott, hogy azért nem kell jótállnia, amiről nem is tudott. A sajtó pedig azzal sokkolta a károsultakat, hogy megjegyezte, akár az adóhivatal is bekapcsolódhat az eljárásba, ha tudni szeretné, vajon a tulajdonosok a vagyonyilatkozatukban korábban feltüntették-e az elveszett értékeiket. Példaként az egyik fürdőhelyen történeteket említettek, ahol az egyik vendég elveszített egy értékes ékszert. Hirdetést adott fel, hátha így a nyomára bukkan. A megtaláló helyett azonban az adóhatóság jelentkezett, és eljárást indított ellene, mert a vagyonyilatkozata nem tartalmazta az elveszett ékszert (Vossische Zeitung 1929: 55-1).

Az újságok szinte napi rendszerességgel írtak a sikeres rablásról, és többségük számára a Sass-testvérek – mint feltételezett elkövetők – cselvetéseinek az ismertetése alkalmas szolgált arra is, hogy visszatérő módon kifejezzék ellenszenvüket a fennálló rendszerrel szemben, és nevetségessé tegyék a rendőrséget. Hiábavalónak bizonyult a magas nyomravezetői díj felajánlása, majd másfél ezer plakát kihelyezése, újságcikkek garmadája és nem utolsósorban a rendőrség megfeszített munkája, a nyomozást nem koronázta siker. A nyomozók felkeresték az egykori mackósokat is, de kiderült, hogy ők legalább annyira szerették volna az elkövetők kilétét megismerni, mint maguk a rendőrök. Mindez pedig azt jelentette, hogy a Disconto-Bank széftermét „külsősök” pakolták ki, vagyis új elkövetők jelentek meg a színen. A sajtóban az a hír is megjelent, hogy az elkövetők széftulajdonosok lehettek, mert helyismeret nélkül nem tudták volna a rablást végrehajtani (Vossische Zeitung 1929: 56-5). A német és a külföldi napilapok és szaklapok egyaránt gentleman-bűncselekményt emlegettek, és mint nagyszerű teljesítményre, a német kriminalisztika legvakmerőbb és legnagyobb esetére hivatkoztak (Vossische Zeitung 1929: 55-1; Rote Fahne 1929: 26-5). A rendőrség számára a helyzet egyre kínosabb lett, mert ismétlődő módon egyik nap nagy hévvel bejelentették, hogy újabb nyomra bukkantak, majd megszeppenve elhallgattak (Berliner Tageblatt 1930: 24-6).

A nyomozók első számú gyanúsítottjai újra a Sass-testvérek lettek. Noha a rendőrség kezében bizonyítékok nem voltak, a bíróság engedélyezte a fivérek előzetes letartóztatását. Müller-Stromeyer védőügyvéd, miután világossá vált számára, hogy a nyomozók bizonyítékok helyett csupán intuícióikra támaszkodnak, a hallgatás taktikáját tanácsolta a védeenceinek (Wagner 1996: 175). A taktika sikeresnek bizonyult, és a rendőrség kénytelen volt a fivérek szabadlábra helyezni. A nyomozók csalódottságát növelte, hogy Franzot és Erichet a zárkában mutatott szótlanlansága rögvést elhagyta, mihelyt elhagyták a fogda épületét. Kisebb csődület, köztük újságírók várták a testvérpárt, akik rögtönzött sajtótájékoztató keretében számoltak be a kihallgatásokon tapasztalt állítólagos rendőri erőszakról. A rendőrfőnök a kihallgatások jegyzőkönyveire

hivatkozva visszautasította a gumibottal elkövetett fizikai erőszak vádját, és a feljelentéssel fenyegette meg az álhíreket terjesztő újságírókat (Vossische Zeitung 1929: 81-3).

A rendőrség a nyomozás eredménytelensége miatt a sajtó célkeresztjébe került. A lapok azt a kínos kérdést feszegették, vajon mi az oka annak, hogy több száz rendőr hónapokon át tartó erőfeszítése hasztalannak és hiábavalónak bizonyult. A kormánnyal rokonszenvező lapok a rendőrség esélyeiről a nyomozás sikerességét illetően nagyon óvatosan írtak, és csak remélni tudták, hogy kiderül, kik voltak az elkövetők (Vossische Zeitung 1929: 84:5-6). A testvéreket az elkövetkező hónapokban többször is előzetes letartóztatásba helyezték, de mindannyiszor elengedték őket, mert a büntetőeljárasi törvény bizonyíték nélkül nem engedte a hosszabb vizsgálati fogságot. 1930 tavaszán egy dohánybolti betörés miatt állították elő a Sass-testvéreket, ami alkalmat adott a rendőrség számára, hogy házkutatást tartsanak. Hiába találtak azonban értékes ékszereket a lakásban, a nyomozóknak nem sikerült bizonyítaniuk, hogy azok a korábbi széffelnyitásokból származnak (Vossische Zeitung 1930: 202-1 és 1930: 203-4).

A rendőrség számára a következő hónapok sem hozták meg a sikert. A Sass-testvérek ügyvédjük segítségével sikeresen használták ki a jogszabályok biztosította lehetőségeket, a rendőrség ellenben egyre frusztráltabban szemlélte a jogállami macska-egér játékot. A nemzetiszocialista párt hatalomra jutását követő hónapokban azonban a Sass-fivérek számára világhíressé vált, hogy az addig sikerrel alkalmazott taktikájuk nem folytatható, ezért úgy döntöttek, hogy elhagyják Németországot.

Összegzés

A Berlint mostanság felkeresni vágyó turisták a Berliner Woche című újságban könnyen rábukkanhatnak a Verein Berliner Spurensuche vállalkozás városnézésre invitáló hirdetésével: „Szélfűrészes túra Moabitban”. A különös és meghökkentő címmel hirdetett közel kétórás program történész idegenvezetője az érdeklődők számára azt ígéri, hogy néhány euró fejében a történelmi épületek megtekintése mellett elmeséli a német Robin Hoodként elhíresült Sass-fivérekhez köthető bankrablássorozat legendás történetét is. A berliniek nem csupán az 1920-as években, hanem manapság is a Sass-fivérekre – éppen úgy, mint az angolok Robin Hoodra – a gazdagokat kirabló és a szegényeket támogató hősökként tekintenek. A legenda szerint, merthogy semmilyen dokumentummal nem lehet alátámasztani, a bankrablásból származó bankókból jutott a nélkülözők postaládáiba, és igazi gentlemenek módjára mindig megtalálták a szegényeken való segítség módját. Erich és Franz Sass alakja – az angol elődhöz hasonlóan – sok író és filmrendezőt megihletett, életükről több irodalmi alkotás és film született.

Irodalom

- Lehnerdt, G. 1924. Geldschrankknacker. Ein Nachruf auf ein aussterbendes Verbrechergeschlecht. *Uhu* 2(5): 24–27, 110–115. (1925. február)
- Liebermann von Sonnenberg, E. 1914. Die Elite des Verbrechertums. In: Frank, R.–Roscher, G.–Schmidt, T. (eds.) *Der Pivotal der Gegenwart. Almanach interessanter Straffälle*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 166–192.
- Székely V. 1926. A berlini rendőrkongresszus. *Pesti Hírlap* 48(223): 5. (1926. október 1.)
- Wagner, P. 1996. *Volksgemeinschaft ohne Verbrecher: Konzeptionen und Praxis der Kriminalpolizei in der Weimarer Republik und des Nationalsozialismus*. Hamburg: Christians.
- Zebrowski, B. 1930. *Der Frankfurter Otto*. Stuttgart: Otto Schramm.
- Sz. n. 1926. [Die Polizei-Ausstellung eröffnet – erster Rundgang](#). *Vossische Zeitung*. Nr. 455. B225:3. (1926. szeptember 25. esti kiadás.)
- Sz. n. 1929. Der verwegenste Bankraub Berlins. *Rote Fahne*. 12. Jg. Nr. 26. 5.
- Sz. n. 1929. Depositenkasse am Wittenbergplatz ausgeplündert. *Vossische Zeitung*. Nr. 52. A27:5. (1929. január 31. reggeli kiadás.)
- Sz. n. 1929. Die Disconto-Gesellschaft ist geschädigt. *Vossische Zeitung*. Nr. 55. B27:1. (1929. február 1. esti kiadás.)
- Sz. n. 1929. Bankräuber als Safemieter?. *Vossische Zeitung*. Nr. 56. A29:5. (1929. február 2. reggeli kiadás.)
- Sz. n. 1929. Brüder Saß wieder in Freiheit. *Vossische Zeitung*. Nr. 164. 84:4–5. (1929. április 7.)
- Sz. n. 1929. *Vossische Zeitung*. Nr. 165. B81:3. (1929. április 8. esti kiadás)
- Sz. n. 1930. Brüder Saß endlich gefaßt. *Vossische Zeitung*. Nr. 202. A103:1. (1930. április 30. reggeli kiadás)
- Sz. n. 1930. Brüder Saß macht Spaß. *Vossische Zeitung*. Nr. 203. B100:4. (1930. április 30. esti kiadás)
- Sz. n. 1926. Nemzetközi rendőri hivatalt állítanak fel Genfben. *Brassói Lapok* 32(238):4. (1926. október 21.)
- Sz. n. 1930. Szerkesztőségi vélemény. *Berliner Tageblatt* 59(24): 6 (1930. január 14.)